

Po 50 letih

»Nacizem je bil sovražnik človeštva in, končno, tudi same Nemčije. Ta je za krivde tega nesramnega režima plačala velikansko ceno: znaten del njenega ozemlja in prebivalstva ji je bil odtrgan in nato 40 let zaslužjen po drugačni in povrh še tuji totalitarni diktaturi. Zahvaljujoč se premirju 8. septembra, ki je bil zelo slabo izveden, a legitimno sklenjen — vsaka država ima namreč neodtujljivo pravico, da izstopi iz izgubljene vojne in da reši, kar se rešiti more — je Italija bila mnogo na boljšem, čeprav

DRAGO LEGIŠA

so tudi njej amputirali najbolj italijanska mesta in mesteca, njihovo prebivalstvo pa je tedaj doživelo zverinske fojbe« (podčrtal D.L.).

Tako piše doživljenjski senator Leo Valiani v milanskem dnevniku Corriere della sera (6. t.m.). Znani italijanski antifašist in povojni aktivni politik v vrstah republikanske stranke očitno tudi tokrat ne more iz lastne kože (rojen je bil na Reki), ko v drugače solidnem članku omenja posledice izgubljene vojne v takratni Julijski krajini, Istri in na Reki. Kot že nekajkrat v preteklosti ta pisec nadaljuje z navajanjem polresnic in s posploševanjem dogodkov, s čimer se v široki italijanski javnosti, ki svojo zgodovino zelo slabo ali sploh ne pozna, spravlja v najslabšo luč naš slovenski življenjski Primorskem.

Te dni mineva pol stoletja od tistih septembrskih dni, ko je po četrstoletni fašistični rodomorni politiki našemu ljudstvu na Primorskem zasijal žarek upanja, da bo končno le svobodno zadihalo. Oboroženi upor proti črnemu režimu, ki ga je do tedaj vodila peščica pogumnih in drznih fantov, je ob kapitulaciji zadobil množične razsežnosti, kar se fašistom in njihovim podrepanikom prej ni niti sanjalo. Na Primorskem je tedaj zares množično prišla do izraza zavest, da ima ljudstvo, obsojeno na narodno smrt, sveto pravico, da se proti genocidu upre z vsemi sredstvi, tudi z orožjem. V takih razmerah se je naše ljudstvo tudi povsem legitimno zavzemalo za združi-

Evgen Bavčar, naš kulturni ambasador v Parizu

»Vedno me je zanimalo slovenstvo v vseh njegovih dimenzijah«

Letošnji študijski dnevi Draga so se pričeli s posegom Evgena Bavčarja, ki je predaval o »Pariškem pogledu na Slovenijo«. Sam namreč že vrsto let živi v francoski prestolnici, kjer si je z vztrajnim delom pridobil ugledno mesto v tamkajšnjih zahtevnih kulturnih krogih, kot književnik, likovni kritik, pa tudi kot odlični fotograf. Ti zadnji dejavnosti sta še posebno nenavadni, saj Evgen Bavčar ne vidi, pač pa umetnost tako živo občuti z vsemi drugimi čutili, da so njegovi izdelki res umetniško dovršeni. Objavile so jih že številne svetovne revije in publikacije v Evropi kot tudi na ameriški celini. Pred kakim mesecem pa smo lahko o njem brali tudi v tedenski prilogi dnevnika Corriere della sera, v kateri je bilo tudi nekaj Bavčarjevih fotografskih posnetkov.

Po predavanju v Dragi se je Evgen Bavčar še nekaj dni zadržal pri sestri v Lokavcu, kjer je bil tudi sam rojen in kamor se rad, ko mu je le mogoče, vrača. V Parizu živi že 21 let. Tja se je odselil, ker je »hotel v metropolo, želel doživeti širša obzorja, občutiti pestrost različnih kultur, kozmopolitizem...« Med svojim postankom v Sloveniji je bil v teh dneh precej zaposlen, saj so ga kot uveljavljenega kulturnika klicali sem in tja. V Ljubljani se je med drugim udeležil zasedanja centralnega odbora Svetovnega slovenskega kongresa, v Vilenici pa bo tudi prisoten na istoimenskem srečanju književnikov.

Začnimo najprej pogovor s študijskimi dnevi Draga, kjer ste bili prvič gost. Ste to prireditev poznali že prej in kaj ste na njej predavali?

Za študijske dneve Draga sem vedel, kot je zanje vedel vsakdo, ki se je za slovenstvo zanimal. Dolga leta je ta prireditev veljala za marginalno srečanje, čeprav je njen pomen tudi v tem, da je pripomogla k novi slovenski zavesti. Za te študijske dneve je tudi značilno, da je na njih vselej prihajalo do izraza izrazito slovensko gledanje na krščanstvo. To bi moral poznati vsak slovenski intelektualec, ne glede na to, ali je veren ali ne. Gre pač za neko karakteristiko našega naroda. Draga je obenem tudi vedno poudarjala neke vrednote, ki so te-

meljne in brez katerih ne gre. Pomembna je tudi, ker je bil prav tu eden začetnih znakov življenja Svetovnega slovenskega kongresa. V preteklih letih pa se je na teh študijskih dneh lah-

ko razvijala bolj svobodna misel kot v Sloveniji.

Kar zadeva vsebino mojega predavanja, bi povedal, da sem predvsem skušal prikazati dve temeljni tendenci: provincialistično in kozmopolitsko ali z drugimi besedami med težnjama »biti prvi v vasi« in »biti pomemben

Iz vsebine:

- A. Kodelja: med asimilacijo in integracijo (str. 6)
- J. Paljk: Ob 80-letnici pesnika V. Beličiča (str. 3)
- A. Bratuž: Ob ruskih zvokih pri jezeru (str. 6)
- Štirje ravnatelji zapuščajo šolo (str. 4)

v svetu«. Poudaril sem nujnost po kozmopolitskem gledanju na svet, ki vodi v uspeh v drugih državah pa tudi k neki širši slovenski planetarni zavesti. V svojem referatu sem tudi navedel nekaj primerov iz naše zgodovine. Ti včasih dokazujejo pomanjkanje neke kritične distance. Tako postane na primer Črtomir ob sprejemu krščanske vere »bolj papeški od papeža«. Tudi na našo zgodovino in ne samo našo sedanost pa moramo gleda-

Pogovor je zapisala

Helena Jovanovič

Obisk pri predsedniku deželne vlade

Novi predsednik deželne vlade Furlanije-Juljske krajine, predstavnik Severne lige Pietro Fontanini, je v Trstu sprejel zastopstvo Slovenske skupnosti. Enourni prijazen razgovor je bil posvečen obravnavi najbolj žgočih vprašanj, s katerimi se ta čas spopadajo Slovenci v Italiji. Delegacija Ssk, v kateri so bili deželni tajnik Ivo Jeninikar, deželni podpredsednik Rafko Dolhar, goriški pokrajinski tajnik Hadrijan Corsi in tržaški pokrajinski podtajnik Peter Močnik, je predstavila Fontaniniju svoje poglede na vprašanja zaščitnega zakona za Slovence, volilnih reform, financiranja kultur-

nih dejavnosti slovenske narodnostne skupnosti in stikov med Furlanijo-Juljsko krajino in Slovenijo. Zavzela se je za večjo vlogo deželne uprave in v tej zvezi izrekla predsedniku priznanje za programske izjave in druga stališča v korist manjšinskih pravic.

Glede volilnih reform in zahteve po zajamčenem zastopstvu slovenske manjšine ima, po mnenju Ssk, dežela po novem ustavnem zakonu velike možnosti poseganja, kar zadeva pokrajinske, občinske in rajonske volitve. Ob spreminjanju deželne volilne zakonodaje pa bi morala upoštevati tu-

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 9. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Duh časa in čar odra v spominih Jožeta Babiča; 9.15 Muzeji v naši deželi; 10.00 Poročila; 11.40 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 12.00 Vojna je obrt, kruta in egoistična; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Filmska srečanja; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Četrtekova srečanja.

■ PETEK, 10. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Duh časa in čar odra v spominih Jožeta Babiča; 9.15 Poti, zanimivosti in lepote naše dežele; 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 12.00 Razglednice iz Srednje Amerike; 12.40 Zborovska glasba iz našega arhiva. Moški zbor Vasilij Mirk s Proseka in Kontovela vodi Miran Žitko; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Števerjan '93; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 11. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.15 Zlata Jurin: »Dedek, izmislil si pravljico!«; 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 12.00 Za črte, za bogove nad oblaki; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Živeti zdravo; 16.00 Bile so stezice...; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Mario Uršič: »Franc in njegovi«.

■ NEDELJA, 12. septembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.20 Koledar; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Marko Sosič: »Zgodba o zaspanem velikanu in njegovih sanjah«; 11.00 Vladimir Jurc - Boris Kobal: »Lahko noč, gospod...« - radijske zgodbe iz našega vsakdana; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Na počitnice; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Mario Uršič: »Franc in njegovi«; 15.30 Z naših prireditev; 17.00 Šport in glasba.

■ PONEDELJEK, 13. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila; 8.10 Iz Četrtekovih srečanj; 9.15 Otroški knjižni sejem. Napisala Lučka Susič; 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 12.00 Po južnoameriških vrhovih; 12.40 Slovenski zbori. Moški zbor Srečko Kosovel iz Ajdovščine vodi Klavdij Koloini; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Znaš ta zadnjo?; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Filmi na ekranih; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Moji prijatelji za boljši svet.

■ TOREK, 14. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Irena Žerjal: V mreži metafor; 9.15 Poti, zanimivosti in lepote naše dežele; 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 12.20 Made in Italy; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Vladimir Jurc - Boris Kobal: »Lahko noč, gospod...« - radijske zgodbe iz našega vsakdana.

■ SREDA, 15. septembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Duh časa in čar odra v spominih Jožeta Babiča; 10.00 Poročila; 11.30 Lev Nikolajevič Tolstoj: »Vojna in mir«; 12.40 Slovenski okteti. Ljubljanski oktet, umetniški vodja Igor Švara; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Za smeh in dobro voljo; 13.45 Narodnozabavna glasba; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Veliki svet malih domovin; 15.00 Poletni mozaik; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 18.00 Moja srečanja z ljudmi v stiski.

Ssk o nezaslišani odločitvi poštne uprave

Hud udarec sožitju

Slovenci v Italiji bomo morali resno razmisliti o skupnem boju, saj je poskusov, da bi nam odvzeli že pridobljene pravice na področju manjšinske zaščite ali jih vsaj čim bolj okrnili, vedno več. Tako smo prejšnji teden izvedeli, da tržaška poštna uprava ne sprejema več položnic z vsoto, napisano v slovenskem jeziku. Tržaško pokrajinsko tajništvo Slovenske skupnosti je izrazilo zaskrbljenost nad tem dejstvom, obenem pa tudi začudenje, saj kaže, da ukrep s takšno vsebino ni bil sprejet na osnovi zakona, temveč samo iz »primernosti«, kar z drugimi besedami pomeni, da gre za izključno politično oceno, ki pa ne sodi v pristojnost javne uprave. »Poštna uprava je odvzela neko pravico, katere obstoj so potrdila razna sodišča na osnovi razsodbe Ustavnega sodišča, ki pravi, da je 6. člen Ustave že operativen za priznano manjšino, kot je slovenska v Italiji, v smislu, da ji že daje pravico do komuniciranja z oblastmi v lastnem jeziku,« beremo v tiskovnem poročilu Ssk. »Posebni zakoni torej niso potrebni. Drugačnja pa je te-

za nacionalističnih krogov pri nas, ki jo sedaj sprejema tudi poštna uprava na vladni ravni in, posredno, kasacijsko sodišče, seveda na podlagi še nedokončne razsodbe, ki pa ne bo smela biti protiustavna...«

Tržaško pokrajinsko tajništvo Ssk izraža v svojem zapisu tudi »zaskrbljenost zaradi posledic, ki jih bo podobno ravnanje imelo na notranji in mednarodni ravni. Na notranji ravni bo zadalo hud udarec sožitju, ki se tako težko ustvarja pri nas in ki bi edino pripomoglo k ponovnemu ekonomskemu in socialnemu razvoju Trsta in okolice po propadu pod upravo nacionalističnih sil. Na mednarodni ravni pa bo potrebno oceniti posledice za pogovore o nadgradnji osimskega sporazuma na temo nadaljnje zaščite italijanske manjšine v Sloveniji in zaščite slovenske manjšine v Italiji. Podobno zadržanje poštne uprave prinaša vodo na mlin tistih sil, ki ne marajo novih sporazumov med sosednjima državama in razvoja, ki bi temu sledil...«

PO 50 LETIH

denju pomoči italijanskim vojakom, ki so se preplašeni trumoma umikali v notranjost Italije. Še več: nobenemu domačemu italijanskemu fašistu se ni v tej občini skrivil niti las, z izjemo nabrežinskega fašističnega političnega tajnika (kapetana milicije), ki je bil po zaslugi italijanskih železničarjev s postaje izročen partizanom. Znano mi je dalje, da noben Italijan iz te občine ni končal v jami ali fojbi, medtem ko mi je dobro znano, da so nekateri zločinci iz partizanskih vrst odpeljali, pobili in vrgli v jamo vsaj štiri domača slovenska dekleta in vsaj dva slovenska domača fanta. To se je zgodilo v občini, ki je tedaj imela kakih pet tisoč prebivalcev. Kdor hoče biti pravičen, se ne sme posluževati splošnih sodb in razsodb, kot žal ravna člankar v milanskem dnevniku.

Množična vstaja in oboroženi upor našega primorskega slovenskega ljudstva sta zato bila in bosta ostala zapisana kot ena svetlih strani v naši zgodovini. Zato se spodobi, da ju ob petdesetletnici proslavimo, četudi ne gre pri tem zamolčati njene senčne plati, izhajajoče predvsem iz zgrešene strategije in taktike nekaterih komunističnih voditeljev upora. Kot je razvoj dogodkov pokazal, so ti voditelji imeli tudi svoje posebne cilje: prevzem vse oblasti, s posledicami, ki so znane.

Do vključno srede, 15. septembra, je treba plačati 85.000 lir na osebo za družinskega zdravnika. Ta znesek morajo s poštno položnico poravnati tisti, ki so zaslužili več kot 30 milijonov letno (za eno osebo), več kot 42 milijonov lir (za dve osebi), več kot 50 milijonov lir (za tri osebe) itd... Sankcije za tiste, ki omenjenega davka ne bodo plačali, trenutno niso predvidene, verjetno pa bodo morali kasneje zaradi »zamude« plačati večjo vsoto.

Obisk pri predsedniku deželne vlade

di nujnost slovenskega zastopstva. Glede tega je Fontanini izrazil veliko razumevanje kljub načelni opredelitvi za večinski sistem, dodal pa je, da deželna vlada prepušča predloge o volilni reformi deželnemu svetu.

O financiranju kulturnih dejavnosti slovenske manjšine je Ssk poudarila, da mora tudi dežela pritisniti na vlado in parlament, da pride do refinanciranja dosedanje triletna postavke, kar je Fontanini obljubil. Slovenska stranka pa je tudi podčrtala soodgovornost deželne uprave za financiranje slovenskih kulturnih dejavnosti, saj je imel deželni proračun postavke za slovenska društva, gledališče, tisk itd. še pred »zakonom za obmejna območja«, kar je bilo potem nekorektno prenešeno na sklad iz državnih virov, tako da je dežela letno »prihranila« poldrugo milijardo lir svojih sredstev.

V nadaljevanju srečanja je bil govor o uresničevanju nekaterih deželnih zakonov in o drugih vprašanih v neposredni deželni pristojnosti. Tako se je Ssk zavzela za dokončno sklenitev sporazuma o posegih za razvoj tržaškega Krasa, za upoštevanje volje in pravic domačega prebivalstva v zvezi z načrtovanjem Kraškega parka in reformo gorskih skupnosti, za zakonsko ureditev jusarskih pravic in pa servitutnih pravic v Kanalski dolini, kot tudi za stalno soočanje s slovensko manjšino, ko gre za njena življenjska vprašanja.

Predstavnika Ssk pri Tini Anselmi

Ugledna predstavnica KD Tina Anselmi je v ponedeljek, 6. septembra, sprejela dva manjšinska predstavnika — tržaškega pokrajinskega tajnika Slovenske skupnosti Martina Breclja in strankinega podpredsednika Petra Močnika, ki sta gostiteljico izčrpno informirala o kočljivem položaju, v katerem živijo Slovenci v Italiji. Razložila sta, zakaj naša narodna skupnost ne sprejema Maccanicovega zakonskega osnutka za manjšinsko zaščito, ji izročila spomenico Ssk, ki govori o naših najbolj perečih problemih, in dve knjigi. Prvo je izdal tržaški krožek Virgil Šček in vsebuje vse pripombe k posameznim členom Maccanicovega predloga, druga pa je v italijanski in napisana knjiga Alojza Rebule o msgr. Jakobu Ukmarmju.

Anselmijeva je pozorno prisluhnila sogovornikom in nato poudarila, da se tudi sama zaveda nujnosti manjšinske zaščite ter obljubila svoje posredovanje pri odgovornih za pozitivno rešitev problema.

Ob 80-letnici pesnika Vinka Beličiča

Življenje, zapisano slovenstvu in žlahtni slovenski besedi

Zelo težko je napisati nekaj besed o slavljencu in enem najbolj intimnih slovenskih pesnikov v zamejstvu, Vinku Beličiču in pri tem ne pasti v tisto luknjo, kar v bistvu je pretirano slavljenje in hvaljenje na vse pretege, ki običajno polni članke ob tako visokih življenjskih jubilejih, kot je Beličičev. Poleg tega pa mi ne gre, da bi spet ponavljal že izrečene in že napisane stvari o človeku, ki je celo svoje življenje zapisal slovenstvu in žlahtni slovenski besedi. Gre torej za to, da s pravo mero in predvsem dostojnostjo povem to, da Vinka Beličiča cenim predvsem kot pesnika in še bolj kot človeka, pa čeprav se osebno zelo slabo poznavam.

To sem napisal zato, ker sem v življenju zelo malokrat srečal ljudi, ki bi tako drago plačevali svoje odločitve in predvsem svojo temeljno-življenjsko odločitev in za njo vse življenje stali trdno in kljubovalno kot granitni kamen, neupogljivo in obenem tako življenjsko radoživo, da je to nekaj neverjetnega, gotovo pa ni to modro, vsaj v naših časih ne, če že ni posmeha deležno. Prav posmeh je bil tisti, ki mi je Vinka Beličiča naredil bližjega, posmeh enega tistih fantov, ki se je na tržaški univerzi posmehoval njegovi trdni odločitvi vztrajati ob meji do konca, do tistega konca, ki mu ga je prinesla pred kratkim demokracija v Sloveniji.

Pesnika Beličiča nisem poznal in sem ostal neprijetno presenečen, ko sem posmehovanje slišal, prav zato sem šel v Narodno in študijsko knjižnico v ulico sv. Frančiška, kjer sem najprej prebral njegove pesmi o gmajni, za katere sem mnenja, da so pravi biseri slovenske poezije. Tako drobna in na zunaj nepomembna knjižica s tako velikimi biseri v svoji notranjosti! In predolga leta nisem vedel, da je tisti prijetni gospod, ki redno zahaja v tržaško knjižnico in zelo prijazno po-

Pesnik Vinko Beličič

zdravlja, tiho sede za časopis in te še bolj vpljudno vpraša, če mu ga potem, ko si končal z branjem, lahko posodiš, da je tisti belolasi gospod Vinko Beličič, pesnik in predvsem demokrat v pravem pomenu besede, ki je ceno demokracije strašno drago plačal.

Neverjetno se mi je zdelo, da je to tisti gospod, da je to tisti Vinko Beličič, ki ne sme v Slovenijo in tisti človek, ki je dejansko svoja najlepša leta preživel ob meji in čez njo ni šel vse dokler ni dočkal v Sloveniji rojstva demokratične države.

To me je vedno najbolj pretreslo, vedno, ko sem ga videl, kako je elegantno prišel v knjižnico in se tiho usedel, motil ni s svojim prihodom nikogar. Vedno sem ga gledal in vedno sem mislil na njegovo usodo, spoznala sva se čisto slučajno šele lansko leto, ko je Marko Tavčar v Gorici predstavljal njegovo knjigo, ki je izšla pri takojšnji Mohorjevi družbi.

Pravzaprav jo je najbolje predstavil sam, ko je vstal (Bil je edini, ki je vstal. Vidi se, da je to stara, dobra šola!) in s svečanimi besedami povedal

nekaj besed o svoji drobni knjigi. Nekaj svečanega je bilo na njem, kot da bi svečano hotel povedati, da je v svojem življenju imel prav, da pa tega prepričanja nikomur ne vsiljuje. In prav to je veliko po moje, prav to njegovo tiho življenje ob robu in v bistvu znotraj vseh slovenskih problemov, to njegovo življenje za slovensko besedo in iz nje, kajti Vinko Beličič živi za in iz slovenske besede. Kje bi sicer črpal moč za svoje tiho vztrajanje na svoji pravi poti, saj pot je bila prava, mar ne? In poleg tega in kljub temu ostati še liriki, to je veliko, res veliko. Liriki namreč ni polemik, ne uporablja gostobesednih veletokov za svoje majhno morje poezije. Kako je uspelo Belokranjcu pisati tako lepo o Krasu, tega pa še danes ne razumem in najbrž tudi nikdar ne bom.

Njegovo življenje mi je vseč predvsem zato, ker ga ne moremo uvrščati med ljudi, ki bi danes radi bili strašno zaslužni za slovensko pomlad, a to niso, ker so bili na kakšen koli način kompromitirani s starim režimom, katerega pa Vinko Beličič ni cenil in z njim zato ni imel nobenega stika, nobenega, pravim. In tudi med sedanje pisce že videne in slišane kritiziranja ga ne smemo uvrščati.

Všeč mi je, da ga ne vidim na nobeni slavnostni procesiji, ker tja enostavno ne spada, kot ni spadal prej. Všeč mi je, da sedaj ne oznanja svojega tihega življenja na vse strani in na ves glas, ker to ni v njegovi liriki naravi. Všeč mi je tudi, da se ne postavlja v vrsto ljudi, ki sedaj pontificirajo tako kot še nikoli in vejo za vse odgovore, tudi za tiste, o katerih prej niso govorili, ker se ni splačalo in se predvsem ni smelo.

In zato mi je žal, da ga niso uvrstili v zadnjo antologijo slovenskih pesnikov, ampak sestavljaec antologije iz Ljubljane seveda ni bil nikdar zjutraj v tržaški študijski knjižnici, kjer bi lahko videl Vinka Beličiča, za katerega najbrž niti ne ve, ker se o njem ni učil, težko pa verjamem, da se je za njegovo delo sploh zanimal. Žal mi je, ker bi si Beličič zaslužil uvrstitev vanjo.

Toda Vinko Beličič, ta si volasi, tihi, prijazni gospod mojih juter v študijski knjižnici, ko nisem še vedel, da je on tisti liriki, ki mi je še najbolj približal kraško gmajno po Srečku Kosovelu, ve, kaj je čas in tudi to ve, kako čas celi rane in popravlja krivice.

Prav zato mu želim veliko zdravja, uspeha in predvsem pa tega, da bi ga rodna Slovenija končno le vzela in spoznala, predvsem in končno spoznala, za svojega. Za pesnika in lastnega sina, za človeka, o katerem nihče ni smel ničesar vedeti dolga desetletja, predolga in preveč krivična, da danes ne bi morali popraviti te velike krivice, ki pa najbrž ni bila edina v njegovem življenju.

Jurij Paljk

Knjiga o cerkvi na Mengorski gori

V zbirki Sakralni spomeniki Primorske je pred nedavnim v Gorici izšla drobna a vsebinsko in slikovno bogata knjižica o zgodovini cerkve na hribu Mengore na Tolminskem. Avtor teksta je duhovnik Jožko Kragelj, knjižica pa je nastala v sodelovanju z Marijanom Brecljem, ki je tudi urednik omenjene zbirke. Delo je bilo napisano za počastitev 500-letnice tolminske božje poti, ki naj bi, kot pripoveduje staro ljudsko izročilo, bila prav toliko pomembna kot romanje v Rim.

V knjižici najdemo vrsto zanimivih podatkov o najstarejših dokumentih, ki pričajo, da so ljudje že v davni preteklosti romali v Mengore. Ta kraj je bil poznan ne le na Tolminskem in v bližnjih krajih, ampak tudi v sosednjih deželah. Prva cerkev je bila zgrajena v 16. stoletju (točnih podatkov o tem ni), po prvi svetovni vojni pa so od nje ostale samo še razvaline. Leta 1928 so začeli popravljati

Mengorski oltar s sliko Toneta Kralja

ti pot na Mengore in odstranjevati ruševine pri cerkvi. Polovica cerkvenih zidov je bila še trdna. Načrt za novi božji hram je napravil umetnik Tone Kralj. Že 15. septembra naslednjega leta je bila nova zgradba blagoslovljena.

V cerkev na Mengorah so že nekajkrat tudi vdrla tatovi, piše med drugim Jožko Kragelj. Leta 1984 je nekdo odnesel lesen kip sv. Antona Padovanskega, pred dvema letoma pa so ukradli vseh 14 podob Križevega pota neprecenljive vrednosti, ki jih je naslikal Tone Kralj. Te umetnine pa so našli in jih v procesiji spet odnesli na Mengore. Največje slavje v tej prelepi cerkvi na 453 metrov visokem griču je prvo nedeljo po 8. septembru.

Razstava Avgusta Černigoja v Kranju

Gorenjski muzej v Kranju spada med tiste strokovne institucije, ki aktivno in nepretrgoma odkriva pomembna zgodovinska dejstva, organizira številne razstave in izdaja strokovne publikacije. V okviru tega muzeja je izredno aktivna tudi Galerija Mestne hiše v Kranju, ki je dne 24.8.1993 odprla razstavo umetniških del tržaškega slikarja Avgusta Černigoja v spomin na njegovo 95-letnico rojstva.

Omenjena razstava je pomembna iz več zornih kotov, posebno pa z vidika priznanja te regije in Slovenije na Černigojeva dela. Nekateri primerjajo tega umetnika s Picassom. Bil je pionir konstruktivizma. Že leta 1924 je v Ljubljani priredil konstruktivistično razstavo svojih del. Kasneje pa je v Trstu organiziral skupino umetnikov nove smeri. Pozitivno je vplival na več rodov slovenskih, zlasti primorskih umetnikov. Kobilarna Lipica je lastnik bogate zbirke akademskega slikarja Avgusta Černigoja. Skrb za zbirko njegovih del pa je prevzel Goriški muzej ter v letu 1992 organiziral strokovni popis in dokumentiranje njegovih del. Veliko priznanje pomeni dejstvo, da bo Černigojeva zbirka razglašena za spomenik. Pokojni umetnik je prejel leta 1976 v Ljubljani Prešernovo nagrado za življenjsko delo.

V okviru Gorenjskega muzeja so bili z razstavami prisotni med drugim tudi sledeči umetniki: Darinka Pavletič-Lorenčak, Sonja Rauter-Zelenko, Nina Zelenko, Zdenka Golob, Marjan Kraigher, Gabrijela Žugel, Johann Julian Taupe, Valentin Hodnik, Jože Kološa, Rudolf Haas in skupinske razstave številnih domačih in tujih umetnikov.

prof. dr. Gabrijel Devetak

Pesem v zalivu - glasba in prijateljstvo

Tako je bilo na prijetni zborovski reviji *Pesem v zalivu* (foto D. Križmančič)

Zborovska revija *Pesem v zalivu* je nastala pred petimi leti na pobudo Dekliškega zbora Devin in Fantov izpod Grmade, da bi domačemu občinstvu in tudi samim članom ponudili koncerte zborov, ki delujejo v tem prostoru vzdolž meje. Vsakokrat so povabili v goste tudi italijanski zbor ali skupino italijanske skupnosti v Sloveniji, da bi se tako ustvarili pogoji vzajemnega spoznavanja, spoštovanja in sožitja.

Tako je bilo tudi letos. V nedeljo, 5. t. m., so v cerkvi v Devinu po krajšem pozdravnem nastopu Fantov izpod Grmade, ki so pod vodstvom Iva Kralja zapeli dve pesmi, nastopili še trije ansambli. Kot prvi Višarski kvin-

tet, ki združuje pevke iz Ukev, ki pojejo v slovenščini, nemščini, furlanščini in italijanščini. Sledil je nastop moške vokalne skupine iz Fare pri Soči, ki je predstavila zanimiv spored polifonskih skladb različnih obdobj, priredbo furlanske ljudske in črnsko duhovno pesem, na koncu pa je nastopil še mešani zbor Rupa-Peč s skladbami domačih primorskih avtorjev.

Vzdušje v cerkvi je bilo zelo zbrano in nastopajoči so predstavili zanimive in vsebinsko bogate pesmi, ki so v občinstvu vzbudile lepa čustva in misli. Prijetno vzdušje se je po koncertu nadaljevalo na sedežu devinskih pevskih zborov.

Na Tržaškem se je poslovila od šole
cela »generacija« ravnateljev

Zahvala za opravljeno in bodoče delo

Z letošnjim septembrom se je od šole poslovila kar cela »generacija« ravnateljev nižjih srednjih in višjih šol, ki so odšli v pokoj. Vsi so še v polnem delovnem zagonu in načrtujejo, da bodo za naše šole še marsikaj koristnega naredili — vse tisto, česar prej zaradi delovnih obveznosti niso mogli. V nekaterih primerih se je pojavil tudi problem njihovega nasledstva, saj je, kot kaže, malo profesorjev pripravljeno prevzeti to odgovorno mesto, ki zahteva celega človeka — vzgojitelja, izvedenca za zakone in obenem diplomata.

V pokoju je od začetka septembra dalje prof. Nada Pertot, poverjena ravnateljica na tržaškem liceju France Prešeren. Prvič je stopila za kateder v Nabrežini leta 1944. Po 42. letih dela zapuša šolo tudi prof. Humbert Mamolo, ravnatelj nižje srednje šole Fran Levstik na Proseku. Svojo kariero je začel kot profesor telesne vzgoje, navdušen in nadarjen pa je bil od nekdaj za glasbo in je vrsto let vodil šolske pevske zborove. Prof. Josip Pečenko pa je z delom na vzgojno-izobraževalnem področju pričel decembra 1955, v vseh teh letih pa je bil vsestransko aktiven. Ukvarjal se je tudi s politiko, saj je bil tržaški pokrajinski svetovalec. Znan je tudi kot izredno dober poznavalec zakonov.

Veliko let je bil član Deželne komisije za slovenske šole, mnogo časa in truda pa je posvetil vprašanju avtonomije naših šol. Prof. Jožko Baša, svetoivanski didaktični ravnatelj šole v Ul. Caravaggio, je prav tako dopolnil delovno dobo. Prvič je stopil v razred leta 1953, najprej kot učitelj, po dokončani fakulteti pa kot profesor.

Vsem upokojenim ravnateljem gre seveda zahvala za trud in skrb za našo šolo ter za vse delo, ki so ga opravili in ki ga še bodo.

***

In memoriam

Inž. Izidor Ostan

V soboto, 28. avgusta, so v Bovcu pokopali inž. Izidorja Ostana, ki je umrl na svojem domu v Sosljanu. Ob odprtem grobu se je Jožko Gerdol od pokojnika poslovil s temi besedami:

Dragi gospod inženir, dragi prijatelj Dori,

seznanil sem se z Vami, ko so me predstavili Vam, ravnatelju slovenskih oddaj na Radiu Trst A in ste me čez nekaj časa sprejeli v službo. V dolgih letih skupnega delovnega razmerja sem imel priložnost, da sem Vas od blizu in dodobra spoznal. Na zunaj včasih trd, a vedno iskren, ste skrivali v sebi plemenito srce, ki je rado pomagalo vsem, ki so bili pomoči potrebni.

Bili ste človek klenega značaja, pokončne drže; zato je bila Vaša življenjska pot tako krivoljasto začrtana. Ni bilo v Vašem značaju, da bi se komurkoli klanjali, niti da bi sprejemali kakršnokoli kompromisarstvo; rajši ste izbrali pot izgnanstva in to najprej iz Vaše rodne doline, nato iz mesta Trsta, kjer ste si ustvarili lasten dom in osnovali družino.

Pot Vas je peljala daleč proč, a Vaše srce je težilo po vrnitvi v domači kraj in komaj so Vam razmere to dovolile, ste se vrnili, si drugič ustvarili dom na kraški gmajni, ob našem morju, kjer ste nedaleč, ob spodnjem toku bistre Soče, začutili dih Vaših planin.

Poštenost, premočrtnost in vztrajnost so Vas vodile v življenju in taki ste ostali neomajno do konca.

Dragi Dori, kadar si mi v življenju pomagal, koder si mi bratsko ponudil roko, sem začutil v Tebi pravega prijatelja.

Ko nemi stojimo ob odprtem grobu in se poslavljamo od Tebe na Tvojih tleh, Ti želim, da bi Te domača gruda, ki si jo tako ljubil, sprejela v svoje naročje kakor rodna mati, da boš eno z njo, iz katere si izšel; nam pa bo ostal vedno hvaležen spomin na Te do snidenja v onostranstvu.

NOVICE

Upokojenci iz repentaborske občine so na začetku tega tedna odpotovali na skupno letovanje v znani turistični kraj Bibione, kjer bodo ostali do 11. septembra. Zgoniška občina pa je za ostarele prebivalce pripravila dvotedensko bivanje v zdravilišču v Dobrni. Tisti, ki imajo zelo nizke osebne dohodke, so dobili prispevek občinske uprave. Obe pobudi sta hvalevredni, posebno še zato, ker se mnoge druge uprave, ki celo razpolagajo z večjimi finančnimi sredstvi, za priletne občane kaj malo zanimajo.

***

Slovensko kulturno društvo Barokolje pripravlja III. festival slovenske popevke, od števila vpisanih pevcev, kantavtorjev in ansamblov pa je odvisno, ali bo ta pobuda uspela ali ne. Rok za vpis zapade 15. septembra. Če bo vpisov dovolj, naj bi bil festival nekje sredi decembra meseca. Kdor torej rad poje in kdor si je zamislil kako novo popevko naj se torej čimprej prijavi organizatorjem.

»Šagra pod kostanji« pri Banih

Kljub slabemu vremenu so organizatorji »Šagre pod kostanji« — zadruga Ban in kulturno društvo Grad od Banov pri Opčinah — svojo pobudo uspešno izpeljali. V nedeljo je dež vsaj toliko »počakal«, da so lahko domači fantje in dekleta v prelepah nošah obšli vas za tradicionalno »mantenjado« in nato uvedli ples. Šagra je trajala od sobote, 4. septembra, do ponedeljka. Na sliki: pari v nošah za »mantenjado« (foto D. Križmančič)

Predavatelji in teme letošnje 28. Drage

V ospredju problemi manjšine in verska vprašanja

Udeleženci letošnjih študijskih dnevov Draga

(foto D. Križmančič)

V parku Finžgarjevega doma na Opčinah so se v nedeljo, 5. septembra, uspešno zaključili 28. študijski dnevi Draga, ki jih prireja Društvo slovenskih izobražencev. Srečanje se je pričelo v petek, 3. t.m., s predavanjem »pariškega Slovenca« Evgena Bavčarja. O tem poročamo posebej. Naslednji

Milan Gregorič s Koprškega. Iz tega srečanja je predvsem izšlo sporočilo, da brez dialoga ni prihodnosti. Razprava je bila precej razgibana, kar zadeva sama izvajanja štirih gostov pa je treba povedati, da je šlo bolj za štiri vzporedna predavanja kot pa za izmenjavno mnenj.

V nedeljo dopoldne je na Dragi govoril dr. Vinko Potočnik. Naslov predavanja je bil »Zakaj ostajam kristjan«. Gost je govoril o tem, kako kljub raznim pojavom novih ver in sekt ohranja katolištvo svojo vlogo, sporočilo vrednot, ki je veljavno tudi za današnjo družbo. V razpravi, v kateri

so diskutanti razširili obravnavano problematiko, je Potočnik pojasnil svoje gledanje na ekumenizem, govoril pa je tudi o ozadjih in vzrokih, zaradi katerih se ljudje lahko odločijo za vstop v neko versko ločino.

Srečanje na Opčinah se je zaključilo v nedeljo popoldne s predavanjem inž. Igorja Senčarja z naslovom »Družba in mit«. Med drugim je dejal, da je mit spremljal človeka že od pamtiveka, saj so ljudje od vedno skušali dati racionalne odgovore na neracionalne pojave. Miti so različne vrste — lahko gre za starodavne mite (o stvarjenju sveta, o večnem vračanju itd...) ali pa za mitizacijo določenih osebnosti. Senčar je poudaril, da se tudi v sv. pismu pojavljajo neke mitične situacije, vendar pa so te drugačne, saj vabijo človeka k neki treznosti in realnosti in so recept zdravega odnosa do življenja. Učijo nas, naj bomo čim manj obremenjeni s težo včerajšnjega ali jutrišnjega dne in naj s polnostjo živimo današnji trenutek.

* * *

V cerkvi na Repentabru se bo v nedeljo, 12. septembra, pričel niz štirih koncertov stare in sodobne glasbe, ki ga že 12. leto zaporedoma prireja tržaška skupina Gallus Consort. To nedeljo bo nastopil angleški ansambel Les Agrements z glasbo francoskega baroka. Začetek ob 18. uri.

RESOLUCIJA UDELEŽENCEV DRAGE

Udeleženci Drage 93 so v nedeljo, 4. septembra 1993, ob koncu 28. študijskih dnevov, sprejeli naslednjo resolucijo:

»V času, ko mlada slovenska demokracija zaznava nevaren poskus, da strukture preteklega totalitarnega režima, žal tudi zaradi nedoslednosti tistih krogov, ki so izpeljali demokratizacijo in osamosvojitve, ohranijo svoje pozicije v tisku, šolstvu, sodstvu in še posebej v gospodarstvu, udeleženci Drage 93 čutijo dolžnost, da slovensko javnost opozorijo na ta poskus preživetja komunistične hegemonije, se temu poskusu, ki zado-biva že znake izzivalne ofenzivnosti, uprejo, istočasno pa podprejo tiste osebnosti in strukture, ki jamčijo, da bo Slovenija še naprej korakala v civilno Evropo v etični prozornosti vseh nosilcev javnega življenja.«

»Draga mladih« se loteva zanimivih in aktualnih tem

Kaj povedati o letošnji Dragi Mladih? Najprej to, da je bilo geslo tokratne izvedbe: »Šola tretjega tisočletja«, torej tema vzgoje in izobraževanja ter razmerja med tema pojmovoma v slovenskem prostoru. Organizatorji so bili Združenje katoliških študentov AMOS iz Maribora, Medškofijski odbor za študente in Mladinski odbor Slovenske prosvete iz Trsta. Začela se je v četrtek, 2. t.m., ko je laični teolog in ravnatelj doma Korotan na Dunaju Tone Levstek govoril o Vplivu družbenih občil na zavest sodobnega človeka.

Naslednjega dne so priredili okroglo mizo z naslovom Razmerje med vzgojo in izobraževanjem ter težave v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu, ko so problem nakazale višja raziskovalna sodelavka na Pedagoškem inštitutu pri Univerzi v Ljubljani, prof. Angelca Žerovnik, ob njej prof. zgodovine in filozofije na tržaškem klasičnem liceju Marta Iva-

šič Kodrič ter laična teologinja Alenka Šverc, vprašanje pa poglobili z delom po skupinah, kar se je pokazalo kot koristno in spodbudno za sodelujoče. Na koncu, pred začetkom Drage 93, pa je rektor ljubljanskega vseučilišča prof. dr. Miha Tišler predaval na temo Avtonomnost in univerzalnost univerze. Predavatelj je predvsem predstavil novosti, ki so bile sprejete v Sloveniji na področju univerzitetnega študija in še druga aktualna vprašanja s tega področja. Ob tem so organizatorji poskrbeli za vrsto družabnih srečanj, izletov in obiskov.

Draga mladih se torej loteva zanimivih tem. Škoda, da med slovensko mladino ni bilo več zanimanja za to prireditve. Vprašanje je seveda, kako privabiti mladino na take pobude. Zanimivo bi bilo vedeti, kaj si mislijo organizatorji in lepo bi bilo najti način, kako mlade navdušiti za podobne študijske teme in okrogle mize.

M.T.

IZJAVA MLADIH

Mladi Slovenci iz zamejstva in Slovenije, zbrani na III. Dragi mladih pod naslovom Šola tretjega tisočletja, ki je potekala od 2. do 4. septembra 1993 na Opčinah pri Trstu v organizaciji Združenja katoliških študentov AMOS, Medškofijskega odbora za študente in Mladinskega odbora Slovenske prosvete iz Trsta, smo tokrat obravnavali problem šolstva in izobraževanja nasploh. Z zaskrbljenostjo se oziramo na položaj šolstva v Sloveniji. Posebej nas žalosti dejstvo, da je slovenska vlada projekt oblikovanja nacionalnega programa šolstva zastavila v ozkih strokovnih krogih, za katere vemo, da niso ideološko neobremenjeni. Tako ta občutljiva tema, vzgoja in izobraževanje, še vedno preveč podlega trenutnemu političnemu ravnovesju v državi.

Zavzemamo se za to, da je na področju šolstva sedaj prva naloga prav oblikovanje nacionalnega programa šolstva in podpiramo vse napore komisij, ki pri tem projektu sodelujejo. V našem interesu je tudi, da bo delo teh komisij dovolj odprto za institucije demokratične družbe, ki so dolžne in usposobljene sodelovati na področju vzgoje in izobraževanja.

Večina izmed nas je študentov, zato spremljamo dogajanje glede sprejemanja zakonov o univerzi in študentovski organizaciji.

Pozivamo slovenski parlament, naj čimprej sprejme Zakon o skupnosti študentov, ki je že v parlamentarni proceduri. Predvsem je treba čimprej zapolniti praznino, ki trenutno vlada na področju organiziranja visokega šolstva in v tej zvezi čimprej sprejeti Zakon o visokem šolstvu.

Za organizatorje III. Drage mladih
Pavel Demšar
ZKŠ AMOS, predsednik

Papež Janez Pavel II. se v teh dneh mudi na obisku v pribaltskih državah, ki so se nedavno ločile od nekdanje Sovjetske zveze. Najprej je bil v Litvi, kjer je med drugim obiskal »grič križev« — spomin na žrtve režima — nato pa se je odpravil še v Letonsko in Estonsko, kjer bo svoj obisk tudi zaključil.

dan je bila v popoldanskih urah na sporedu okrogla miza na temo: »Biti manjšinec danes«. Pomembno je bilo predvsem dejstvo, da je bila problematika prikazana s štirih zornih kotov: o problemih Slovencev v Italiji je spregovoril Miran Košuta o Italijanih v Istri pa Amalia Petronio, stališče večinskega naroda pa sta podala Mario Ravalico iz Trsta in

Ob ruskih zvokih pri jezeru

Pogled na jezero

Stresa, konec avgusta

Ob bregovih »Velikega jezera« se je vedno kaj dogajalo. Niso sicer vzrasle kake slavne legende, niso zabeležili kakih vodnih pošasti, ni prišlo do kakih znamenitejših vojn. Morda pred in med vojno kaki pobegi v vodnem miru in megli v bližnja švicarska mesteca s strani političnih preganjancev, pa spet nezakonita početja tihotapcev, ki so v vseh časih prav ob tihem sodelovanju voda in noči laže počenjali svoje skrite posle. Sicer pa danes vse bolj in bolj izstopa ob teh bregovih čedna in lepa slika turističnih središč, razkošnih vil in starih gradov, cerkva in — seveda poleti — verige turistov, ki si ob jezerski gladini zaželejo počitka in zabave...

To je danes jezero Lago Maggiore, ob bregovih katerega se iz leta v leto (sedaj že 32. izdaja) odvija znani glasbeni festival v Stresi. Boromejski otoki s svojo očarljivostjo tu lepo dopolnjujejo slikovit naravni pa tudi umetniško zgodovinski okvir okolja. Kongresna dvorana, moderna in zelo primerna struktura, pa spet bližnja cerkev sv. Ambroža, slavnostna dvorana Boromejske palače na otoku Isola Bella, vrtovi na Isola Madre in še cerkve sv. Gervazija v bližnjem Baveno — vse te točke so ugodno mesto za poletne glasbene prireditve, ki jih obsega sam festival. Tudi letošnja izdaja je bila programsko zelo bogata in zanimiva. Veliko simfoničnih in komornih orkestrrov, komornih skupin, solistov, pevski zbor, itd., to so bile glavne ponudbe. Morda je manjkala tradicionalna simfonično-vokalna kombinacija s kako mašo, pasijonom ali oratorijem — upajmo, da bo to (kot že navada) spet v kasnejših izdajah.

Katere so bile najbolj značilne skupine oz. solisti? Med orkestri so poleg londonske filharmonije (ki je odprla festival) nastopili še filharmoniški virtuoz iz Berlina, filharmonični orkester milanske Scale, I Solisti Veneti, dunajski filharmonični orkester in Nacionalni orkester iz Lyona. Na-

stopili so nato kvartet iz Tokia, trio Wanderer, ženski zbor V. Arnaudov iz Sofije in drugi. Več je bilo še solistov, kot npr. pianista Campanella in Berman, organist Schoorr, violinist Bushkov itd. Med znanimi dirigenti so nastopili Yehudi Menuhin, Riccardo Muti, Claudio Scimone in drugi. Festival se zaključil v drugi polovici septembra.

Zakaj »ruski zvoki« v naslovu? Ni bilo veliko ruskih skupin in igralcev, pač pa je bila ruska glasba vseeno močno prisotna. Predvsem uvodni koncert posvečen Petru Iljiču Čajkovskemu ob stoletnici smrti in z izvedbo izključno njegovih del. Pa spet dirigent večera s taktirko londonskih filharmonikov — znani ruski glasbenik ameriško-židovskega izvora sir Yehudi Menuhin, prej še bolj znan kot violinist. (Zadnje čase pa se vedno več velikih virtuozov prepušča dirigentskemu pultu, kot Ashkenazy, Rostropovič idr.) In še kasneje sredi festivala na sporedu bolgarskega zbora veliko ruskih skladateljev pravoslavne litur-

gije. V toliko je torej oznaka verjetno upravičena.

Kot že omenjeno, je letos odprla festival zelo znana orkestralna skupina in sicer Royal Philharmonic Orchestra iz Londona, ki ga je dirigiral Yehudi Menuhin. Na sporedu so bila dela P. I. Čajkovskega. Sledile so si Slovanska koračnica, nato Koncert št. 1 v B duru op. 23 za klavir in orkester ter Simfonija št. 6 v h-molu, znana kot »patetična«. Kot pianist-solist je nastopil komaj enaindvajsetletni Simon Mulligan. Pričakovanje je bilo prav za ta koncert veliko, tako zlasti zaradi dirigenta pa tudi samega koncertnega programa, Monografski koncerti (kot je bil ta s Čajkovskim ob stoletnici) so lahko včasih tvegani in zato tudi uspeh ni vedno zagotovljen. V našem primeru pa lahko zatrdimo, da je uvodni koncert v bistvu dobro odgovoril na pričakovanja. Zlasti dirigent Yehudi Menuhin (pot od solista do dirigenta lahko ni vedno najbolj uspešna) je temperamentno — morda ne toliko z gestami in zunanij nastopom — obvladal orkestralno maso londonskih filharmonikov, ki so res pokazali izvrstno igro, bravuro ter interpretacijsko občutljivost. Mladi pianist Mulligan se je kar dobro gibal med tehniko in interpretacijskimi zahtevami znamenitega Koncerta za klavir in orkester. Posebej naj tu podčrtamo njegov prefinjen smisel za lirčno podajanje (kar je najbolj izstopalo v počasnih stavkih dela). Na koncu je moral Royal Philharmonic Orchestra dodati še dva »bisa« in sicer znano Schubertovo skladbo in priljubljen Brahmsov Madžarski ples. Ovacije nadvse številne publike so na koncu pozdravile vse nastopajoče.

Festival v Stresi je spet le potrdil svoj upravičen sloves in ime, ki si ga je v vseh teh izdajah pridobil v mednarodnem glasbenem svetu.

Andrej Bratuž

NOVICE

Prof. Samo Pahor je vložil kazensko ovadbo proti deželnemu svetovalcu Liste za Trst Gianfrancu Gambassiniju zaradi obrekovanja in žalitve. Kot znano, je Gambassini takoj protestiral, ko je izvedel, da je bil prof. Pahor imenovan za poverjenega ravnatelja na liceju F. Prešeren v Trstu po upokojitvi prof. Pertotove. Listarski prvak je med drugim očital, da je to imenovanje dosegel zaradi privilegiranih zvez in na koncu svojega poročila, ki ga je objavila deželna tiskovna agencija, tudi zapisal, da je Samo Pahor neprimerna oseba ne samo za takšno mesto, ampak celo za vzgojiteljsko delo. Poleg takšnih žalitev in natolcevanj vsebuje Gambassinijevo poročilo vrsto netočnosti, je ugotovil prof. Pahor. Teh je natanko 7; predstavnik Liste se bo moral zaradi njih zagovarjati pred sodnikom.

* * *

45. Marijanski shod na Opčinah

V nedeljo, 12. septembra, bo na Opčinah pri Trstu 45. Marijanski shod, ki ga bo vodil tržaški škof msgr. Bellomi. Shod se bo pričel v cerkvi ob 15.30, nato pa bodo verniki v procesiji obhodili del vasi. V slučaju slabega vremena bo slavje potekalo v domači cerkvi.

Kot priprava na nedeljsko sv. mašo pa bo vsak večer v cerkvi tudi srečanje na temo besede in pesmi o Mariji. V četrtek, 9. septembra, bo govor o Mariji v slovenski vernosti, v petek bo srečanje na temo: »Marija in naša sprava«, v soboto pa o »Mariji na poti z mladimi«. Večeri se bodo pričeli ob 19. uri.

Na Katinari bo v nedeljo, 12. septembra, v počastitev »Kraljice miru« ob 45-letnici dograditve kapelice, sv. maša za Marčela Nadliška. Začetek ob 9.30.

Med asimilacijo in integracijo

Kadarkoli razmišljamo o asimilaciji, mislimo v narodnostno mešanem okolju, da se je neka jezikovna skupina ali narod podvrgla vplivu drugega naroda. Lahko rečemo, da se je neki narod vtopil v drugem ne samo jezikovno, pač pa tudi kulturno.

Zadnje čase mnogo več razmišljamo o kulturni asimilaciji kot pa jezikovni. To se opaža, ko se naši slovenski izseljenci in zdomci, ki ne obvladajo več slovenščine, še vedno čutijo člani naše kulture, ko odkrivajo svoje korenine in svojo identiteto. Pred časom sem prebral to: »V tem oziru smo zamejski Slovenci izpostavljeni vplivom naroda, s katerim živimo. Zato moramo imeti čut za to, kar je naše, pa tudi do tega, kar je od drugih!« Ta misel je izredno dvomljiva, posebej še, če jo izreče duhovnik. Na

svetu ni človeka, ki ne bi bil izpostavljen kakršnim koli vplivom, ne samo narodnostnim. Najhujši pa so vplivi tuje kulture. Na to nas opozarja druga svetovna vojna. Novejši nemški zgodovinarji, ki proučujejo nacizem, torej Nemci (!) vedno bolj poudarjajo, da je nacizem v nemškem narodu pognal najgloblje korenine tam, kjer so nacisti začeli s kulturnim osveščanjem in ne političnim. Politično osveščanje je prišlo samo od sebe po kulturnem. To so najnovejše ugotovitve, ob katerih se lahko kaj naučimo tudi mi zamejski Slovenci. Ko zanemarjamo slovensko kulturno plat smo že zanemarili narodnostno in s tem mimogrede zdrknili v asimilacijo samo.

Prav tako je dvomljiva ugotovitev: »Za nas zamejce je potrebno, da po-

leg delne integracije, ki je nujno potrebna, ohranimo to svojo zavest, s katero lahko druge obogatimo, to je naš način "biti človek". Neradi priznamo, da je med asimilacijo in integracijo mala stopnička, velikokrat pa je sploh ni in je že integracija sama čista asimilacija. To nam lahko osvetlijo ti primeri iz našega zamejskega verskega življenja. K nedeljski maši prihaja 2% Italijanov in 98% Slovencev. Razumljivo, da preberemo evangelij tudi v italijanskem jeziku. V kolikor sta dve tretjini Slovencev in slaba tretjina Italijanov pa je tudi pridiga italijanska, v kolikor je tudi maša dvojezična. Kaj je to: »Asimilacija ali integracija?« — O integraciji ne moremo govoriti, ker imamo v Gorici v določenih župnijah 70% Slovencev, Ambrož Kodolja IIII

»Vedno me je zanimalo slovenstvo v vseh njegovih dimenzijah«

ti racionalno, brez čustvene napetosti. Samo tako se bomo osvobodili travm, ki nas mučijo, in šli manj obremenjeni v prihodnost.

Kako pa ste v vseh teh dolgih letih spremljali dogajanje v Sloveniji in med Slovenci po svetu iz pariškega zornega kota?

Od vedno sem se zanimal za dogajanje v matici, zamejstvu in tudi v tako imenovani »tretji Sloveniji«. Slovenski duh je tudi na področjih, ki so ločena od domovine, izredno bogat. Sam sem celo v »svinčenih letih« v francoščini pisal o avtorjih, ki so bili za tedanje slovensko oblast na »indeksu«. Mene je namreč od vedno najbolj zanimalo širše občestvo. Seveda ni bilo vedno lahko dobiti pravih in popolnih informacij; včasih sem dobil samo »določene«. Tudi sedaj se ni še vse spremenilo. Prepričan sem, da je slovenstvo veliko kompleksnejše in bogatejše, kot ga danes prikazujejo.

Kar zadeva tržaško stvarnost, bi dejal, da sem imel o Trstu dalj časa, kar zadeva tu živeče Slovence namreč, bolj »levo« usmerjene informacije in to vse, dokler nisem srečal pisatelja Borisa Pahorja in z njegovo pomočjo odkril, da obstaja tudi druga plat slovenskega Trsta. Po njegovi zaslugi sem spoznal tudi Alojza Rebulo in druge katoliške avtorje. Niso me namreč zanimali samo literati, ki jim je bila uradna politika v Republiki Sloveniji naklonjena, ampak sem hotel otipati tudi druge aspekte slovenstva v vseh njegovih dimenzijah. »Družinski spori« me namreč ne zanimajo, zanima me širše slovenstvo, ki naj presega klanovsko mentaliteto in »fevdal-

ne« odnose. V tem svojem iskanju sem tako odkril revijo »Zaliv«, ki je izhajala v Trstu in jo je urejal pisatelj Pahor. V tej reviji se je že v 50. letih rojevala slovenska samostojnost. »Nova revija«, kateri danes pripisujejo največje zasluge za to, je prišla kasneje. Razlika med obema je tudi v tem, da se je »Zaliv« naslanjal edinole na idealizem posameznika, »Nova revija« pa vsaj na indirektno družbeno podporo.

Kako se Slovenija po Vaših izkušnjah uveljavlja v svetu oziroma katera slovenska umetniška zvrst je v tujini najbolj »konkurenčna«?

Na to vprašanje bi težko odgovoril. Slovenci imamo precej umetnikov, ki so se uveljavili v tujini — omenim naj izjemnega slikarja Zorana Mušiča ali pa glasbenika Vinka Globokarja. Veliko je tudi pisateljev, ki prodirajo v svet. Še veliko več pa bi lahko dosegli, če bi slovensko kulturno politiko zastavili bolj kozmopolitsko.

Vprašanje, ki Vam ga vedno zastavljajo, je, kako se lahko kljub slepoti ukvarjate z likovno kritiko in s fotografijo? Vaši posnetki so naravnost presenetljivi in so tudi naleteli na velik odziv...

Umetnost je pač treba dojeti z nekimi notranjimi očmi. Sploh pa veliki fotografi delajo predvsem z možgani. Moji posnetki so v svetu naleteli na dober odziv, o meni so tudi posneli nekaj dokumentarnih filmov, intervjuvali so me za številne svetovne časopise, film o meni je bil tudi predstavljen na znamenitem münchen-

skem festivalu. V Sloveniji se sicer o tem bolj malo piše.

Želel bi povedati, da pri tem delu z mano vedno živi Slovenija. Oslepel sem, ko sem bil star 11 let in so mi torej ostali živo vtisnjeni v spomin le vtisi iz moje domovine. Notranja luč moje fotografije je še vedno samo slovenska. S fotografijo se ukvarjam že kakih 25 let. Začel sem v gimnaziji in nato nadaljeval, kot so mi to dopuščala finančna sredstva. Imam pa še skrito željo — rad bi posnel film o lepi Vidi.

Kaj pa menite o pomenu Svetovnega slovenskega kongresa? Od njegove ustanovitve dalje je bilo slišati že veliko popolnoma nasprotujočih si mnenj. Kakšna usoda ga po Vašem čaka?

SSK zamira, ker so stranke ugotovile, da si ga ne morejo prilastiti. Politiki so sprva mislili, da jim bo kongres koristil, ko pa so videli, da ne bo tako, so zavrnili slovensko diasporo. Svetovni slovenski kongres naj bi združeval planetarno slovenstvo, ki ga, kot kaže, nekatere politične sile v Sloveniji ne potrebujejo. Pri življenju pa bo lahko ostal le, če se ne bo izneveril tej »planetarnosti«.

* * *

Tudi v Slovenskem stalnem gledališču so začele priprave na novo sezono. Člani ansambla so se v začetku tega meseca zbrali in že začeli z vajami. Jože Babič režira monodramo sodobnega avstrijskega pisatelja Helmuta Peschine, Mario Uršič pa dramo pisatelja Alojza Rebule »Operacija Timava«. S tem delom se bo tudi pričela letošnja sezona.

Med asimilacijo...

◀ IIII B

20% Italijanov in 10% Furlanov, pa je vse v italijanščini. Drugi primer je razvpita verska skupina v Gorici, kjer sicer na dolgo in široko se govori, da uporabljajo tudi slovenščino, njihov voditelj tudi obvlada slovenski jezik... Da, vse lepo in prav: »Vendar, način miselnosti, pogled na vernost, kot tudi na kulturo ni slovenski!« Prav tu pa se mimogrede podcenjuje »slovensko biti človek«, kot je zapisal moj sobrat! Tako se z našim — tudi duhovniškim — privoljenjem in slepomišenjem, posebej še določenega slovenskega kroga v Gorici, kot tudi z našo naivnostjo dobesedno podpira in odobrava asimilacija. Še več — se pospešuje!

Sodobna narodna psihosociologija se besede integracija izogiba. Vsak narodni psihosociolog ve, da je to samo prva stopnica asimilacije. Kot se zdi, smo zamejski Slovenci zadnji v Evropi, ki se tega še ne zavedamo in piskamo na neko zarjavelo integracijsko piščalko, kot kakšni najstniki... Zato se vedno bolj rabi pojem sožitje ali simbioza med dvema ali več narodi.

Sožitje med narodi pa je možno samo tedaj, ko sta si obe strani enakovredni, ne enakopravni! Ko narodne skupine priznajo napake, vrline in potrebe, ki so skupne in morajo biti rešljive skupaj, ne posamezno, tako, da ni nihče oškodovan, ampak dobi vsakdo tisto, kar mu pravično pripada.

Kako daleč je do vsega tega tu na tem narodnostno mešanem prepihu naj presodi vsak sam. Je pa žalostno, če se tega ne zave prav tisti sloj, ki je v naši narodni zgodovini držal narodni stebel in je, kot se zdi, sedaj dobesedno zatajil iz nekega golega koristoljubja, zavoljo miru, bratske sloge ali pa navadne kratkovidnosti... Tudi to je delček naše zgodovine!

Janko Jež

Domenico Rossetti, njegovo avstrofilstvo in tržaški mestni statuti

Domenico Rossetti (1774-1842) in naš Janez Bleiweis (1808-1881) sta si bila skoraj sodobnika. Oba sta se uveljavila zaradi pozitivnega gledanja na avstrijsko cesarsko skupnost. Oba sta imela proti sebi mlajše rodove, Rossetti mazzinijance in nacionalno liberalno gibanje, Bleiweis pa mladoslovence. Kljub njunemu avstrofilstvu sta si oba zaslužila vzdevek »oče domovine«. To nekakšno vzporedno zgodovinsko dogajanje med Ljubljano in Trstom se mi zdi tudi značilno. Da bomo lažje razumeli nekakšno konstanto v vsej tržaški zgodovini, to je borbo za avtonomnost, vendar ne brez zaščite močnejšega, ki bi jim statutarno zajamčil svobodo jezika, uprave, financ, trgovine in plovbe, ne bo odveč, če si čisto na kratko ogledamo zgodovinski razvoj tržaškega mesta pod različnimi gosposkami. Tudi za nas tržaške Slovence se mi zdi to na moč vzpodbudno.

Trst nastopa kot civilna in upravna ali vojaška oblast že za časa starega Rima. Za časa rimske re-

publike se Trst omenja kot Municipium romanum (leta 177 pr. Kr.), colonia latina (leta 125 pr. Kr.) in colonia militaris (leta 33 pr. Kr.). V tistem času imamo na današnjih slovenskih tleh že mesti Emona — Ljubljano in Poetovium — Ptuj.

Sledi nejasno obdobje Trsta v začetku prvega tisočletja, ki traja skoraj celih tisoč let. V tem času doživi Trst kot pomembna vojaška baza najprej rimsko in nato bizantinsko vojaško okupacijo za ohranitev pred navalom ljudstev, to je preseljevanja narodov z Vzhoda po razpadu zahodnorimskega cesarstva (leta 476 po Kr.) in nato prehodu politične oblasti pod bizantinsko cesarstvo. Konec je starega veka. Kako gleda Rossetti na to rimsko obdobje tržaške zgodovine?

Domenico Rossetti je leta 1814 objavil morda svoje poglavito delo: Meditazione storico-analitica sulle franchigie della Città e Portofranco di Trieste, ki je torej nekakšno zgodovinsko analitično razmišljanje o mestnih in pristaniških svobodinah v

Trstu. Po njegovem je Trst za časa starega Rima dejansko deležen nekega razvoja iz navadnega naselja v municipium romanum, colonia latina in colonia militaris, vendar ti nazivi še niso dokaz tržaške samostojnosti. Šlo naj bi zgolj za privilegirano stopnjo tedanjih podložniških odnosov. Trst naj bi torej za časa rimske republike užival skoraj avtonomni položaj, nikakor pa ne svobode in neodvisnosti. Zato se Rossetti v svojih meditacijah omejuje zgolj na obravnavanje Trsta med leti 949 in 1814. To je doba, ko Trst dejansko uživa statutarne pravice in priznanje, da je **respublica tergestina**.

Do leta 949 po Kr. se Trst razvija pod cerkvenim vodstvom. Po razpadu vzhodno nemškega cesarstva preide civilna oblast polagoma v cerkvene roke. Oblast oglejskega patriarhata sega do Drave, onstran pa naletimo na oblast solnograške nadškofije.

Dne 21. februarja 949 tržaški škof Janez III. prepušča svojo suvereno pravico do mesta sv. Justa tržaškemu ljudstvu na osnovi posebnega statuta. To statutarno in pravno osnovo tržaške neodvisnosti je v imenu tržaškega prebivalstva sprejel patricij Corvo Bonomo.

Ni dovolj jasno, kakšen je bil položaj Trsta v razkrajajočem se rimskem cesarstvu, v longobardski dobi in za časa frankovskega gospostva. Vsekakor

(2)

Kmetijski izvedenec Mario Gregorič o posledicah slabega vremena

Kakovost vina bo letos manjša

Letošnje vroče in sušno poletje nikakor ni bilo naklonjeno kmetijstvu. Stanje se je še poslabšalo v zadnjih dneh, ko so prekomerne padavine in celo toča povzročile precejšnjo škodo in — predvsem na Goriškem — uničile polovico vinskega pridelka.

Dr. Mario Gregorič, priznani tržaški kmetijski strokovnjak in strokovni sodelavec Kmečke Zveze nam je povedal, kakšne so posledice slabih vremenskih razmer. »Dolga in huda suša je v tržaški pokrajini prizadela tudi osrednji dve kulturi: trto in travnike oz. pašnike. Govedoreja je kljub precejšnji krizi zadnjih let še vedno razširjena v okolici. Mislim, da so bili prav rejci najbolj prizadeti, ker so v bistvu imeli le prvo košnjo v juniju, druga je odpadla in je vprašljivo, če bodo septembra lahko sploh še kosili.

V zvezi z vinogradništvom je morda škoda le nekoliko manjša od precej črnogledih napovedi. Padavine zadnjih dni so vendarle bile tudi koristne, tako da bo pridelek verjetno le za malenkost manjši od lanskega. V nekaterih predelih, kot je npr. dolinska občina, so posledice suše bolj občutene, predvsem na zahodnem Krasu, kjer je bilo med sušnim obdobjem tudi nekaj dežja, pa bo škoda manjša.

Dolgotrajna suša bo zelo verjetno vplivala tudi na kakovost vina, ki bo, kot kaže, vsebovalo manj kislin in bo zato nekoliko manj kakovostno in tudi manj obstojno. Zadnje besedo o tem bomo sicer lahko izrekli šele po trgat-

Mario Gregorič

vi, ki bo v primerjavi z lanskim letom 10 do 15 dni prej.

Vsemu temu je treba dodati še škodo, ki jo je povzročila toča. V letošnjem poletju nas je, žal, »obiskala« kar dvakrat. V juliju je prizadela predvsem repentabrsko občino, kjer je poškodovala približno 20 do 25 odstotkov grozdja, pred nekaj dnevi pa še proseško in kontovelsko območje, kjer je verjetno škoda še večja. Na srečo je bilo grozdje že skoro zrelo in ga bodo vseeno lahko brali. Tako bodo tudi preprečili, da bi od toče poškodovano grozdje segnilo.

Kakšna so v tem trenutku Vaša priporočila vinogradnikom?

Zaradi obilice padavin preti gnitje, zato bi vinogradnikom svetoval, naj

grozdje stalno pregledujejo in če začne gniti, naj ga čimprej oberejo, tudi če je odstotek sladkorja v njem nekoliko manjši. Na prizadetih območjih pa je absolutno treba brati čimprej. Menim, da je poškodovanemu grozdju priporočljivo dodati skromno količino metabisulfitu, ki zavaruje mošt in pozneje vino pred oksidacijo. Na našem območju svetujem tudi, zlasti letos, ko je prišlo do močnega izpiranja grozdov zaradi dežja, dodatek plemenitih kvasovk, ki omogočijo normalno vrenje in včasih celo oplemenitijo vonj vina. Še zadnje priporočilo: trgatev ni priporočljiva, če je temperatura prenizka ali celo ob rosi, počakati je treba vsaj proe sončne žarke.

(Dar)

***

Počastitev 60-letnice dr. Rafka Dolharja

Kosovelova knjižnica v Sežani, ki s posebno skrbjo spremlja kulturni in narodni utrip zamejskih Slovencev, bo v petek, 17. septembra, pripravila srečanje z zdravnikom, pisateljem in družbenopolitičnim delavcem Rafkom Dolharjem, ki je prve dni avgusta praznoval 60-letnico. Predstavil ga bo prof. Jože Pirjevec. Srečanje se bo zaključilo z razgovorom z avtorjem.

Ob tej priložnosti bo na sporedu tudi otvoritev likovne razstave Roka Zelenka. O njegovem umetniškem delu bo spregovorila Nina Pirnat.

Varstvo konkurence po novih predpisih

V uradnem listu Republike Slovenije št. 18/93 je bil objavljen nov zakon o varstvu konkurence. Da bi bila slovenska strokovna javnost bolj obveščena o tovrstni zakonodaji, se je založba Gospodarskega vestnika odločila za izdajo z naslovom »Varstvo konkurence po novih predpisih«. Delo je izšlo v prvem polletju letošnjega leta. Komentar o novi zakonodaji so v knjigi podali trije avtorji. Dr. Bojan Zabel je prispeval splošen oris novega zakona, mag. Peter Grilc je napisal nekaj bistvenih podatkov o vertikalni obliki omejevanja konkurence, v zaključnem delu strokovne publikacije pa dr. Marko Ilesič obravnava pravno in sodno varstvo konkurence — kazenske sankcije, upravne ukrepe itd...

dr. Gabrijel Devetak

***

Od januarja do avgusta so na slovensko-italijanski meji zabeležili velik porast prehodov. Izračunali so, da je v tem obdobju prestopilo mejo kar 6 milijonov in pol več oseb kot pa v istem obdobju lani.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« - Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, števil. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar, Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni in odgovorni urednik), Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst, tel. 040/772151.

drži, da lahko govorimo o tržaški neodvisnosti šele od leta 949 dalje. Trst je to neodvisnost ohranil do leta 1382, to je do tako imenovane prostovoljne predaje Avstriji.

Ugotoviti je treba, da so tržaški statuti iz raznih dob podobni statutom drugih italijanskih samosvojih mest. Trst ima torej tudi po prostovoljni predaji avstrijski vladavini možnost, da se svobodno razvija kot nekakšna italijanska republika.

Položaj republike zagotavlja Trstu tudi reformirani statut iz leta 1550, ki določa: »**Generalis procurator communis appellatur qui administrat redditus Tergestinae civitatis, Communis sive Reipublicae**«.

Tržaški statut, ki ga je Domenico Rossetti sestavil leta 1808, je po vsebini skrajno shematičen in tog. To se je zgodilo zaradi tega, ker je podoben raznim obrazcem, ki so se jih posluževala italijanska samosvoja mesta, da bi imela zaradi te konciznosti večjo možnost zagovarjanja bistvenih koristi v odnosu do različnih gibelinskih ali gvelfskih, pri slednjih belih ali črnih gosposčin, ki so jim bila ta mesta v kakršni koli obliki podrejena.

Ne smemo niti prezreti dejstva, da so v srednjem veku bili župani, to je **podestà**, poklicni juristi, ki so potovali iz mesta v mesto in se vdinjali z obljubo, da se bodo kot pogodbeni upravitelji ravnali po mestnih statutih. Tako so bila stališča do tolmačenja statutov prirejena glede na spreminjajoče se elastično prilikovanje splošnim prijateljskim dogovorom in sporazumom s činitelji znotraj mestnih meja ali izven njih.

Statut mestne občine Trst ima v redakciji Domenica Rossettija iz leta 1808 naslednjo obliko:

1) Trst ima pravico do samouprave in samouprave;

2) Trst, njegovi prebivalci, človeške skupnosti kakor posamezniki imajo pravico, da jih ne odtujujejo, dajejo v najem ali jih hipotekarno ali drugače zastavljajo;

3) Kakor v preteklosti tako ima Trst tudi v bodoče pravico do ohranitve in spoštovanja samoupravne vladavine v skladu s statuti, reformami in običaji;

4) Trst ima pravico do nemotenega razpolaganja z lastnimi izdatki in dohodki;

5) Nihče ne sme obremenjevati (obdavčevati) drugače, kakor to določa pogodba iz leta 1382 o prostovoljni predaji Trsta Avstriji.

Skratka Trst naj bi se sporazumeval z osrednjo cesarsko oblastjo na Dunaju ali pa s predstavniki lokalnega avstrijskega vojvodstva, ki mu je bil podrejen, na osnovi točno določenih pravic. O pravicah pa statuti ne govorijo. Te pravice si bo skušala municipalna skupnost sama pridobivati. Pri tem je šlo v glavnem za borbo proti priseljevanju tujerodcev, to se pravi okoličanskih Slovencev s Krasa, zlasti pa z ozemlja med Mačkoljami do Socerba. V kolikor pa bi tujci morali biti sprejeti v notranjščino starega obzidanega mesta, naj bi šlo le za podložniško tlako ob spoštovanju italijanskega mestnega videza. Priseljenci so torej že vnaprej ve-

deli, da jih v Trstu čaka neusmiljena asimilacija in socialna podrejenost višji latinski kasti.

Pred predajo Avstriji je imel Trst pri varovanju svoje svobode in varnosti v glavnem opraviti z Benetško republiko, ki je iz severno vzhodne Istre, ki si jo je prisvojila, rada dregala v tržaško obrambno črto na področju tržaškega Krasa. To področje je v statutih nazvano **Carsia**, prebivalci pa **carsolijani**, v kolikor niso sploh **Crain** in **Cranzi**, kakor tudi Benetke na svojem področju Carsie, to se pravi s Slovenci. V statutih nisem nikjer našel na izraz **Slovinci**, ki se mu že tedaj ogibajo kakor huduč pred žegnano vodo.

Slovenski polihistor in rodoljub **Janez Vajkard Valvazor** (1641-1693), avtor obsežnega dela **Slava vojvodine Kranjske**, ki je izšlo leta 1689 v štirih debelih knjigah v nemščini z naslovom **Die ehredes Herzogthums Krain**, označuje mesto Trst na številnih zemljevidih zgolj s krogom kakor ostale kraje. Po Valvazorju je bil Trst namreč sestavni del vojvodine Kranjske in s tem avstrijske državne skupnosti. Domenico Rossetti je to dobro vedel, kajti svojega oblastnega sogovornika je imel v Ljubljani. To je bil grof Saurau. V primeru nesoglasja pa so pritožbe romale na cesarski Dunaj.

Rossettijevo obdobje na Tržaškem nam nudi obilo možnosti, da se poglobljamo v zakulisje tedanjega tržaškega dogajanja, pri katerem je imel v drugi polovici preteklega stoletja prebujajoči se slovenski živelj važno vlogo.

(dalje)